

БОРІТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!

**ПРОГРАМА
УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТІЇ
СОЦІЯЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ**

Прага 1 квітня 1927 р.

Видавництво „Вільна Спілка“.

Програма української партії соціялістів-революціонерів.

ВСТУП.

В своєму історичному розвитку УПС-Р користує з великого досвіду українського соціялістичного руху, що від першої своєї української програми (1880 р. в в Женеві) перейшла не одну спробу, пережила багато змін. Найбільшим часом огненних спроб була Велика Східно-Європейська Революція, що ось вже 10 років переходить нечувані етапи, потрясаючи й дивуючи цілий світ своїми об'явами. Як раз в революції виступила з підпілля УПС-Р на публичний форум і підняла народні маси на революційно-визвольний подвиг, ставши їх провідником за перші роки революції. Завдання УПС-Р було неймовірно тяжким, тяжчим ніж інших партій, через те, що їй довелось стати єдиним провідником українського селянства — неорганізованого, майже неграмотного, політично й національно несвідомого, економічно знищеного попереднім режимом; опріч того робота в краю, де не було національної школи й шкільної літератури, де між селом і містом великий національно-культурний контраст, де не було традицій широкої громадсько-демократичної роботи й навіть елементарної політичної підготовки населення, — робота в таких обставинах вимагала від УПС-Р приложення своїх сил на полі не тільки політичному, а й культурному й економічному: в цей час інтелігенсько-визвольний рух мусів взятися за початки організації реального життя.

Партійна програма УПС-Р, принята установчим з'їздом 28—31 липня 1917 р., була основана на загально-визнаваному тоді соціялізмом принципі, що революція в Росії має бути буржуазною, цеб-то вона мусить скасувати феодально-аристократичний й централістичний режим, а натомість Росія мала-б перетворитися в демократичну федеративну республіку, в якій-би трудовим масам була-б повна можливість перевести самоорганізацію й підготовку до захоплення політичної влади й переведення шляхом диктатури революційної демократії повного суспільного перевороту во ім'я остаточного визволення трудящих і установлення соціялістичного ладу.

В розвитку української революції зайшли фази першої большевицько-московської інвазії, потім німецько-гетьманської окупації, під

час яких УПС-Р пережила перший розкол, що відокремив від неї праве крило (обороняло буржуазний характер революції) і ліве крило (приняло большевицько-московську концепцію революції). Центральна течія партії, що виводила характер і завдання революції з характеру суспільної структури України й проголошувала через те своєрідність і самостійність української революції, неминуче соціальної, — проголосила трудовий тип соціальної революції, як перехідний між капіталізмом і чисто-соціалістичним устроєм суспільства.

Переходовий період мав бути періодом політичної диктатури трудових мас над пануючими класами, трудової демократичної державности селянства, робітництва й трудової інтелігенції та періодом перебудови суспільства на засадах соціалізації землі та знарядь продукції й кооператизації виробництва та обміну.

Організована й переведена переважно силами УПС-Р друга (листопадава 1918 р.) переможна українська революція, що здвинула маси до створення Української Народньої Республіки, підлягла незабаром під ударом другої большевицько-московської інвазії, проти якої революційний український народ боровся цілий рік, одночасно одбиваючи наступи на Україну російської контр-революції та польських і румунських імперіялістів. В трагічних обставинах боротьби до того єдиний визвольний українських рух розпався на дві течії: революційно-визвольну, представлену УПС-Р і буржуазно-реакційну, яку представляли інші українські політичні групи, як дрібно-буржуазні, так і опортуністично-соціалістичні. В кінці 1919 р. українська революція була задушена спільними зусиллями московських большевиків, російських чорносотенців та польсько-румунських імперіялістів, що поділили між собою Україну, котра в стані неволі перебуває й досі.

Поразка української революції спричинила велику дезорієнтацію в українських соціалістичних групах. Потерпіла від цього й УПС-Р, від якої певне число людей одійшло в напрямі тієї чи іншої орієнтації на чужі сили, переважно на московсько-большевицькі. Не дивно це, бо велика партія склалась на початку революції в подавляючій більшості з селян і почасти робітників та трудової інтелігенції. ще не загартованих в довголітній боротьбі, не спаяних єдністю переживань та єдністю політичного та революційного досвіду. Одначе більшість партії вела героїчну боротьбу проти окупацій й контр-революції, принесла величезні жертви й, не скорившись насильству й не відмовившись від свого ідеологічного та революційного прапора, змушена була перейти в підпілля, щоб своєю працею в трудових низах підтримати віру їх в революцію, визволення й соціалізм, та організаційно підготувати їх до нової революції й боротьби за остаточне визволення соціально-господарське, національне й культурне.

І тепер, коли минуло 9 років з дня проголошення самостійности України й 8 років від спроби здійснення соборности її земель, коли большевицька фаза революції тягнеться безпереривно на Великій Україні 7 літ, а реакційно-буржуазна окупація на Західних землях також 7 літ, УПС-Р констатує, що під впливом змін і досвідів, як

революції, так і контр-революції, стався великий здвиг в переживаннях укр. народу.

Большевізм відмовився від гасла комунізму, во ім'я якого він руйнував трудову Україну, а українська інтелігенція Західних земель, проголошує одночасно революційне гасло конфіскації нетрудової землі без викупу — чим стверджується своєрідний характер сучасної соціальної революції взагалі й української революції зокрема: сучасне суспільство в своєму революційному переході од буржуазно-поміщицького режиму до режиму трудових мас, в своїй конструктивній діяльності мусить вилитися в своєрідну форму суспільства трудового, одначе не капіталістичного, але й соціалістично-незавершеного, цеб-то: початковою формою соціалістичного є трудове суспільство, в якому одкриваються безмежні можливості процесу соціалізації відносин на базі нових господарських передумов і поступенного зросту нової суспільно-політичної й культурної свідомості трудового населення.

Об'єктивний хід історичних подій підтвердив правильність прогнозів, ставлених УПС-Р в листопадовій українській революції й цим дав непохитний доказ правильності шляху українських соціалістично-революціонерів і їх політичний та ідеологічний реалізм в обґрунтуванні завдань українського визвольного руху, вливаючи цим нові моральні сили в груди УПС-Р і кличучи її до здійснення своєї програми.

Найбільш важним питанням цієї програми є її характер та історична обстановка, в якій доводиться боротись за її приложення.

Передовсім наша суспільно-політична програма, щоб бути реалістичною, мусить бути основана на даних української суспільної дійсності, цеб-то виходити з аналізу української суспільної структури, характер якої диктує, як засади, так і шляхи визволення та методи суспільного будівництва. Основні риси соціальної структури українського народу: на 9/10 він складається з селян-хліборобів, а останні невеликі групи: фабрично-промисловий й с.-господарський пролетаріят, ремісники, трудова інтелігенція та дрібна буржуазія. Великої та середньої буржуазії та поміщиків (окрім одиниць) нема. Українці творять сукупність трудових класів, скупчених переважно в селі, пануючі класи національно не українські, скупчені переважно в місті, тому контраст села й міста на Україні є не тільки соціально-економічний, але й національно-культурний.

І цей контраст настійно диктує творити визвольну програму не тільки як національно-визвольну, але передовсім і як соціально-визвольну, вмістивши в неї вираз всіх реально-визвольних потреб і змагань народу. Неминуче всі визвольні стремління народу, як сокупности трудових груп, можуть знайти свій вираз тільки й виключно в соціалістичній програмі, бо лише соціалізм включає в себе всю повноту визвольних вимог трудової людини, як виробника, як споживача, як громадянина, як члена нації і як особистости.

Через те чесно й науково-думаючий українець не може тепер мати іншої визвольної програми, окрім соціалістичної.

Поскілки вікове поневолення кинуло український народ на самі-сіньке дно культурної тьми й матеріальних злиднів, одбираючи у нього всяку надію на культурний розвиток, відіймаючи у нього всяку надію на поліпшення свого становища шляхом соціальної й культурної еволюції, тому й програма його визволення природно мусить поставити метою здобути все, що згублено, все, що відповідає потребам культурної й вільної людини. Культурна людина не може задовольнитися пів-свободою, а вимагає повної свободи. Не задовольняється пів-культурою, а повною культурою, досягнутою людськістю за цієї історичної доби. Не задовольняється пів-добробутом, коли є можливість осягнення цілого добробуту. З того логічно випливає, що визвольна програма тих, у яких одібрано все, мусить бути максималістичною.

Національне визволення українського народу означає:

а) створити свою національну культуру, щоб усвідомити світ і життя, щоб усунути насильницьку денаціоналізацію, проти культури панів-чужинців протиставити свою культуру, якою замінити культуру завойовників — відціль наш культурний максималізм;

б) усунути пануючі класи від влади на Україні, як ворога політичного, з яким не може бути компромісу що-до суверенітету українського народу — відціль наш політичний максималізм;

в) перехід влади до рук поневоленого колоніального, автохтонного населення неминує мусить потягнути за собою зміну в маєткових відносинах, чередовсім деконфіскації землі й природних добр, з чого неминує мусить повстати перебудова соціально-господарської системи — з цього наш соціально-економічний максималізм.

Визволення робітника й селянина, що є представником української нації, означає чередовсім визволення їх праці од визиску, визволення землі й знарядь продукції від права панської приватної власності, визволення особи від політичної неволі, визволення людини від культурної тьми, тому справжнє визволення не можливе без корінної перебудови суспільства, а корінна перебудова не може ніколи здійснитись еволюційним шляхом, отже через те наша визвольна програма з конечности мусить бути революційною.

Політичний розвиток сучасного буржуазного суспільства показує, що воно ніколи не може еволюціонувати до своєї логічної протилежності: неволя в йому не може стати свободою, культурна тьма поневолених не може стати свідомістю, приватна власність не може стати не-власністю, політичне панування одних не може стати формою свободи для пригноблених. Всі, хто трудовим масам вмовляє можливість визволення „еволюційним шляхом“, одурює їх свідомо або несвідомо. Свідомий дурисвіт народу є ворогом його, а несвідомий, політичний сліпець ніколи шляху визволення не покаже, бо він про його не знає.

Тому всі буржуазно-ліберальні групи свідомо силкуються одурити маси, а опортуністи-соціялісти, що торочать про „еволюцію“, несвідомо служать не трудовому народові, а його ворогам.

Свідомі борці за визволення українського народу можуть пропо-

нувати йому тільки одну програму: програму революційного соціалізму.

Будучи по своєму обсязі програмою максималістичною, цеб то програмою повного суспільного перевороту, в тактиці свого здійснення — революційною, вона по методах свого вироблення мусить бути науковою, цеб-то в основу її конструкції мусять лягти результати об'єктивно-наукового вивчення суспільства, його розвитку, його устрою (соціальної структури) і його динаміки, його життєвого процесу. Тому, що наука про суспільство, як і кожна інша наука, є з'явищем живим, що розвивається, змінюється разом зі зміною самого об'єкту знання чи удосконалення методів вивчення, то поруч твердих істин в ній багацько є ще неусталеного, гіпотетичного, не загально значного. Соціалізм не мертва догма, а партія не релігійна секта, тому поруч з розвитком життя мусить розвиватись і вдосконалюватись наукове його вивчення, ідеологія, світогляд, від чого залежать і зміни в поведінці людей, то ж не дивно, що не тільки в тактиці, але навіть і в теоретичному обґрунтуванні партійна програма може змінюватись по мірі збільшення наукових здобутків і розвитку партійних членів, які не то що не повинні сліпо костеніти в догматизмі, а навпаки: бути критично-настроєними дослідниками життєвих правд і заблудів, живими шукачами верховин знання, чутливими конструкторами ідеологічних будівель, які (конструктори) не одкидають мети, а лише їй більш досконально служать.

Жива партія, — це та, що наповнена патосом шукання вищих істин, і яка разом з тим не впадає як в ідеологічний розброд, так і тактичну млявість та распорошеність. З свободою шукання в теоріях, партія сполучує єдність і гармонійність в поведінці, в тактично-боевих маневрах і битвах з противником. Партія мусить принцип єдності поставити на перше місце: як єдиний в своїй меті соціалізм, так мусить бути політично-єдиною організація трудящих: різні групи трудящих у визвольному стремлінні мусять вище всього поставити свою єдність в організації і в політиці. Соціалізм, збудований на інтересах тільки одної групи трудящих — чи то пролетаріату, чи селянства, чи виробників, чи споживачів, чи партій, чи професійних спілок, чи кооперативів — веде не до соціалізації відносин а до утворення нового класового суспільства з усіма його сумними контрастами, як це показує тяжкий наслідок однобічно-пролетарської ідеології, що закінчила велику східно-європейську революцію, — ідеології, котра визволення пролетаріату захотіла збудувати на поневоленні селянства, а натомість і селянство й пролетаріат віддала в неволю партійно-диктаторської олігархії

В своїй боротьбі за визволення всіх трудящих УПС-Р опирається на промисловий, сільсько-господарський і ремісничий пролетаріат, а також і на самостійні трудові групи: селян, ремісників і трудової інтелігенції, котрі в своїй цілості творять поняття трудового народу, як інтегральної сокупності виробників матеріальних і духових вартостей, якими живе суспільство.

Інтегральний соціалізм не може примиритись з однобічно-груповою

вими соціалістичними концепціями, що помимо затуманення своєї мети, вносять ще хаос і розпорошення, боротьбу й взаємоненависть в соціалістичний рух, в щоденну тактику, розбиваючи ударну силу мас в їх наступі на класового ворога.

Ідеологічний спір різних напрямків мусить залишитися внутрі партії: партія мусить допустити вільну теоретичну думку, але політична поведінка партії мусить бути єдиною, реґульованою волею більшости. Історичний бій трудових мас рішає не та чи инша гіпотеза з області соціально-філософичної проблематики, а відношення сил між трудом і капіталом, між трудовими масами й визискувачами, між націями поневоленими й пануючими. Тим більш це мусить бути ясным тепер, коли різні течії соціалізму в досвіді революції не могли не переконатись, що:

а) без визволення землі, а значить і участі селянства в революції, перемога не можлива.

б) визволення поневолених націй є інтегральною частиною соціалістичної програми та політики і

в) запорукою успіху трудової революції є масовість і солідарність, реалізм і активність трудових мас та єдність проводу.

Визволення національне, що сполучене у нас з проблемою визволення соціального, є задачею не однієї а всіх трудових груп українського народу, сполучених єдністю трудового, соціального, господарського, культурного й політичного становища. Тому інтеграція революційно соціалістичних сил є не лише обумовлена тим становищем трудових мас, а вона разом з тим є єдиною запорукою успіху визволення.

Тому український революційний соціалізм лише тоді одержить надію на перемогу, коли він усуне з політичного овиду різні конкуруючі інтелігенські соціалістичні групи й коли об'єднає в своїх рядах реальні трудові маси села й міста та рішучо покладе кінець спекуляціям дрібної буржуазії на соціалізмі.

Розглядаючи проблему визволення й перебудови України в зв'язку з всеєвропейським соціалістичним і революційним рухом, треба визнати, що на великому історичному тлі всякі льокальні, місцеві сварки соціалістичних груп та ще й одірваних від реальних трудових мас, є з'явищем безумовно реакційним, що є показником лишень недостаточної зрілості, свідомості, цеб-то некультурности руху, суперечній об'єктивному станові річей як по за Україною, так і внутрі її.

В своїй величезній більшости український народ переживає найбільшу в історії революцію, що виникла закономірно з минувшини, як наслідок нечуваного зіткнення суперечностей капіталізму й зудару антагоністичних класових, соціальних сил.

Капіталізм, з його суперечностями, промисловими кризами й параліжем кредитової системи, з його безоглядним суперництвом, колоніально-імперіялістичною політикою, потрясеннями, війнами, культурною депресією, з одного боку, й зі зростом соціально-політичної свідомості поневолених класів і націй — з другого, вступив у фазу,

постійної соціально-політичної кризи, великої боротьби праці з капіталом.

Цей історичний бій вже почався й доля його передрішена.

Хоч капіталізм з нечуваною силою бореться проти наступу трудових мас, хоч оповістив внутрішній мир між капіталістами цілого світу, хоч силкується витворити свою всесвітню-феодалну організацію, послуговуючись ідеологією диктатури й фашизму, але йому вже ніщо не допоможе: не тільки трудові маси Європи, але й де-які поневолені колоніальні народи Азії і Африки вже загрожують капіталові й повстають проти його: з наступом метропольних трудових мас і колоніальних поневолених народів капіталістична система мусить завалитись, роздушивши під своїми руїнами гнобителів і визискувачів трудового люду всіх народів.

Органічні прикмети й потреби української революції не стоять в жадній суперечности з цим світовим рухом, лише його доповнюють. Всі життєві інтереси ведуть український народ тим-же шляхом, прилучаючи його до революційних і поступових сил Заходу й до визвольних рухів у колоніях в одну міжнародню армію, що вирушила в бій під прапором визволення людини й нації від політичної неволі, економічного визиску й культурного занепаду во ім'я братерства людей і солідарности народів. Тому УПС-Р, як виразниця визвольних змагань українських трудових мас і як носій поступово-культурних змагань людства, є лиш частиною всесвітньої армії борців за нове суспільство, за нову культуру на українських землях, коротко — за Нову Україну, трудову й соціалістичну, самодіяльну й творчу, рівновартну й рівноправну в світовому колі визволених народів, в Інтернаціоналі. З вищенаведених прикмет своєї програми УПС-Р висуває й своє відношення до сучасних міжнародніх організацій соціалістичного руху: як III Інтернаціонал (комуністично-большевицький), що розбив єдність пролетарського фронту й соціалістичних партій в критичний час великої боротьби праці з капіталом і цим дав тимчасову перемогу капіталові на Заході, привів до розбиття трудових сил і нечуваної руїни на сході, давши змогу до відродження капіталізму в революційних країнах і цим спровокувавши й зрадивши засади соціалізму, так і відновлений II Інтернаціонал, впавши в розслабленість реформізму й перенявшись по суті старим буржуазним лібералізмом, не виконавши, як і його антипод, елементарних вимог своєї програми, замінивши революційне діло ліберальним словом — обидва не відповідають нашим поняттям з погляду послідовного революційного інтегрального соціалізму.

Цей факт вимагає ставлення на чергу дня в міжнародньому соціалістичному русі питання про соборність його: ні блаженський реформізм, ані терористична диктатура партійної олігархії над трудовими масами не є шляхом революційної трудової селянсько-робітничої демократії, яка змагається лише за одну форму панування мас: диктатури трудової демократії. І тому за єдиний революційний фронт трудових мас в міжнародньому масштабі, за утворення єдиного Інтернаціоналу на засадах революційного соціалізму бороти-

меться УПС-Р, як за передумову визволення і українського трудового народу.

Во імя визволення особи й нації, во імя перебудови сучасного суспільного устрою на соціалістичний, во імя світової трудової демократії, во імя національного, політичного, господарського й культурного визволення українського народу Українська Партія Соціалістів-Революціонерів закликає всі живі революційні сили трудового люду й соціалістичні елементи стати в організовані ряди Партії для творчої праці й революційної боротьби на основі низчеподаної програми інтегрального соціалізму — соціалізму революційного, конструктивного, демократичного й соборницького.

I. НАЦІОНАЛЬНА ПРОГРАМА УПСР.

Природно-історичною формою існування людських колективів є національна громада. Родинно-племенні, основані на близькому тривкому звязку, групи перетворилися в територіяльно-лінгвістичні скупини, що в останніх часах мають назву національностей або націй. Природним засобом звязку націй є територія, культурним — мова й політичним — держава, тому розвинена нація представляє собою складне угруповання людей, об'єднаних по лінії територіяльній, лінгвістично-культурній й державно-політичній.

Територіяльно-лінгвістичні групи разом з розвитком продукційних сил набували все більше матеріальних засобів для піднесення свого добробуту господарського й культурного, набуваючи при тім і виразніших рис культурних, виріжнюючися в індивідуальну культурну групу людскости. Основа соціально-психічного звязку між одиницями — мова стала носієм культурного єднання й розвитку, а також і засобом для розвитку матеріальних основ існування суспільств—поліпшення техніки й знарядь продукції.

В споконвічній боротьбі суспільних груп відбувалася боротьба не тільки між групами економічними (класами), але й між скупинами національними (лінгвістичними), при чім, як і класова боротьба, боротьба національних груп виявлялася в політичному пануванні однієї національної групи над другою, в господарському визискові однієї групи другою й в культурній деградації поневолених національних груп. Національна боротьба була джерелом обернення поневолених національно-лінгвістичних груп в рабство, що вело до повної затрати національних прикмет поневоленої групи й іноді обертало її в низчі суспільні класи, які в наслідок денационалізації зливались національно-лінгвістично з нацією завойовником, творячи в нім трудові класи. Одною з причин класового устрою було завоювання слабших народів дужчими, які в завойованих країнах забезпечували себе привілеями й на протязі часу оберталися в касти пануючих, а поневолених кували в рямці каст низчих. Поруч класової боротьби й визиску, що розвинулися в наслідок суспільної диференціяції й в чисто національних державних суспільствах, національна боротьба була одною з причин, як колишнього рабства й кастового устрою, так є

і однією з форм економічно-господарського визиску в модерному суспільстві, ведучи за собою всі явища культурного занепаду й соціальної деградації.

Для поневоленних народів національна неволя приносить занепад культурности, збіднення всього життя й пониження продукційних сил, або повну неможливість їх розвитку. Тому в людському суспільстві національне поневолення є таким же самостійним джерелом визиску, боротьби, повстань, революцій і війн, як і класово-економічна боротьба в чисто національних суспільствах.

Національне поневолення виявляється у формах визиску:

а) трудової сили національної групи (одбирання надвартости з праці трудових класів поневоленого народу);

б) визиску поневоленої нації, як мілітарної сили у війнах на користь пануючої нації, для збільшення території пануючої нації, присвоєння природних багатств для неї і підпорядкування їй ще нових національних груп.

в) конфіскації природних багатств і землі у поневоленої нації — позбавлення її природних підстав для існування.

г) колонізації завойованих пануючою нацією територій своїм населенням, з чого виникло переміщення національних груп, пониження сили національного зв'язку у поневоленних і деформацію їх соціальної структури;

д) визиску духовної енергії поневоленої нації шляхом денационалізації її освічених елементів (інтелігенції) чим спричинились зріст культурних сил у пануючих і зменшення або й знищення їх у поневоленних. В наслідок цього поневолена нація деградувала до становища класу в суспільній системі пануючої нації. Через це поневолена нація;

1) позбавлялась суспільних органів, що виконували б вищі функції (або не мала можливости їх розвинути), а власне: органів ведення промислу, торгівлі, культурно-наукової праці, адміністрації і т. п.

2) з суспільства оберталась в частину його: з погляду соціально-структурного ставала неповною нацією

3) система суспільного поділу праці на території поневоленої нації з системи однаціональної оберталась в систему міжнаціональну;

4) в наслідок скупчення вищих суспільних функцій в руках пануючої нації (промислу, торгівлі, адміністрації, духової культури), поневоленій нації залишалась чорна фізична праця взагалі, хліборобська зокрема. Такий розподіл праці між пануючою й поневоленою нацією об'єктивно виявлявся в національно-культурнім, політичнім і господарським контрасті між містом і селом, при чім місто являється скупченням, агрегатом культурних, заможних і пануючих, а село — скупченням бідних, темних і поневоленних. Особливо яскравим прикладом цього є Україна. Білорусь і багато ин. народів сходу Європи.

Соціально-деформація поневоленої нації й її духово-культурна деградація є наслідком національно-політичного поневолення, а тому національна боротьба має метою:

а) визволити поневолену націю державно-політично, щоб національна скупина стала державно-суверенною в ряді таких же суверенних скупин;

б) розвинути в середині поневоленої нації суспільні органи для виконання всіх суспільних функцій, цеб-то з одноманітної групи-класу розгорнути її до закінченої системи поділу суспільної праці, до повної нації.

Таке визволення передумовлює для поневоленої нації не тільки чисто політичну боротьбу, але й величезне суспільне будівництво в напрямі політичному, культурному й господарському, повну переміну соціальної структури: передовсім націоналізацію міст з метою вирівнювання національно-культурного типу.

Боротьба трудових класів за своє визволення політичне, культурне та господарське й перетворення сучасного суспільства в соціалістичне не може бути успішною без усунення національного гніту, без визволення національно-культурної індивідуальності їх, без забезпечення їй повної свободи й розвитку й самоозначення. Поскільки трудові класи — робітництво, ремісництво й селянство — є більшістю у кожного народу, то дійсним представником нації, дійсним виразником її інтересів є трудові класи, тому національними інтересами, національною політикою, національною культурою і т. п., є інтереси, політика, й культура трудових класів. Забезпечення їх неможливе без виявлення й здійснення суверенної політичної волі їх, а тому національне визволення поневолених націй, обернутих соціально в трудові класи, рішуче вимагає організації національних держав.

Міжнародня організація солідарности трудових класів не можлива без попередньої організації національних держав поневолених народів — вільний інтернаціонал передумовлює рівноправність і рівновартність народів.

Боротьба за своє національне визволення поневолених націй, обернених соціально в поневолені трудові класи, є питанням соціальним, а тому з одного боку — соціалістична теорія й політика, що ігнорує визволення поневолених націй, не може претендувати на соціалістичність аж до часу, коли вона в своїй основі не включить всієї повноти національно-визвольної проблеми, а з другого — дрібна буржуазія самих поневолених націй, змагаючись використати національно-визвольний рух трудових мас, виголошує „по-над-класовість“ визвольного руху, одкидає його безумовно-соціальний характер, через що об'єктивно стає найзлішим ворогом змагань трудового люду, тому поруч з боротьбою проти пануючих націй, трудові маси повинні з усією рішучістю й безоглядністю поборювати свою рідну дрібну буржуазію.

Констатуючи, що становище українського народу відповідає всім вищевказаним дефініціям народу поневоленого, оберненого в соціальні поневолені групи, партія стоїть на становищі національно-визвольної боротьби й створення суверенної української республіки, як рівноправного члена для будучої міжнародньої організації визволених і вільних народів, і стоїть в обороні слідуючих принципів:

1) Український трудовий народ має створити свою суверенну державу в межах своєї етнографічної території.

2) Виразником суверенітету й національної волі українського народу є його трудові класи.

3) Кожна нація має право на признання й допомогу з боку інших націй і народів і передовсім трудових їх класів і соціалістичних партій при творенні свого вільного державного життя.

4) Партія змагається до об'єднання всіх українських земель під прапором соборної Української Республіки, при чім всі пограничні непорозуміння при розмежуванні територій вирішуються шляхом плебісциту.

5) Партія стоїть за внутрішню федералізацію української республіки з наданням найширшої автономії краєвим об'єднанням, створеним на основі географічно-економічних чи культурно-побутових прикмет.

6) Проблема федерації націй може бути розв'язана тільки по програмі міжнародної політики соціалістичного інтернаціоналу, однак партія стоїть в принципі за створення Вільної Спільки Народів Європи, в якій Україна була б рівноправна з іншими й суверенним членом.

7) Що до народів, пануючих над українцями (росіян, поляків, румунів і ин.) та їхніх держав, то УПС-Р вимагає від них: визнання державної суверености України в етнографічних межах, віддає перевагу мирному розрішенню національної проблеми на Сході Європи, але при неможливості мирного шляху визнає за необхідність всенародне повстання й революцію. При мирному вирішенні національної проблеми на Сході Європи УПС-Р вважає потрібним створення Вільної Спільки народів Сходу Європи, на основі договору, як переходової форми до Європейських Сполучених Штатів.

8) Національна проблема внутрі України, цеб-то проблема національних меншостей розв'язується по принципу національно-персональної автономії, з застереженням права меншостей на пропорційну частину коштів на свої національно-культурні потреби з загально-державного скарбу Української Республіки.

II. ПОЛІТИЧНА ПРОГРАМА УПСР.

Вищою формою організації людей і забезпечення суспільного ладу в межах певної території є народоправна держава.

Доки існуватиме суспільство, основане на системі суспільного поділу праці і тим самим розложене на окремі виробницькі групи — доти потрібуватиме вищого регулятивного органу, цеб-то держави, хоч би і в цілком відмінній від сучасної держави формі.

Метою держави є охорона самого існування суспільного буття людей і охорона рівного права кожної одиниці на існування, працю і прожиток.

Сучасна організація суспільства, основана на пануванні економічно-дужчих і правно-упривілейованих груп (класів) над економічно-

слабшими і правно-упослідженими групами, опирається і захищається державною організацією, що знаходиться в руках пануючих класів, а тому сучасна держава в більшій мірі захищає інтереси пануючих, в дуже малій мірі захищаючи інтереси цілого суспільного буття і цілком занедбуючи інтереси соціально-поневоленних класів і одиниць.

Класове суспільство характеризується безнастанною класово-економічною, культурною і політичною боротьбою, що є єдиною формою забезпечення класових інтересів. Сучасне буржуазно-капіталістичне суспільство, що роздирається класовою боротьбою, має тенденцію до повної деформації в міру зросту політичної, культурної і соціальної сили трудових класів.

В міру зросту свідомості і самоорганізації трудових класів розгортається все ширша боротьба за реорганізацію суспільства і шляхом та засобом цієї реформи є перебрання державної організації в руки всього суспільного цілого на основах демократії. Формальна перемога принципу демократії, однак, не принесла визволення трудовим класам від гніту політичного, визиску господарського і пониження культурного, бо пануючі верстви, маючи в своїх руках землю, знаряддя виробництва, державну владу та перевагу культурну, шляхом примусу і обману зводять принцип повної демократії до фікції, а тому здійснення повної демократії можливе тільки при поширенні демократії на область господарства і культури.

Поширення демократії на господарство і культуру не можливе без революційної зміни порядку власності на землю і знаряддя продукції, тому передумовою до закріплення нової демократії в області політично-державній є соціальна революція.

Переведення соціальної революції не можливе без перебрання державної влади в руки трудових класів. тому трудові класи, борючись за перебудову суспільства, усвідомлюють собі необхідність і політичної революції, щоб-то насильного організованого захвату державної влади. Трудова більшість суспільства, як показав досвід, в боротьбі з буржуазією може перемогти тільки шляхом озброєного масового повстання, з наданням надзвичайних уповноважень своїм революційним виконавчим органам, щоб-то тимчасової диктатури їх.

Державно-політична диктатура не є метою, а лише тимчасовим засобом для примусового переміщення права власності на землю і знаряддя продукції з окремих власників на громадські колективи, щоб-то в першу чергу на державу і місцеві самоврядування та громади в поступеності і обсязі, що диктуються принципами раціональної суспільної господарської і культурної адміністрації за революційної доби.

Державно-політична диктатура трудових класів тягнеться од моменту повстання до часу закріплення нового порядку. Довжина цього періоду залежить від збігу місцевих обставин і різних факторів, котрі означаються тільки в даній конкретній дійсності.

Ставлючи остаточною метою заведення загальної політичної демократії, революційна партія трудових класів українського народу має на увазі слідуючі фази суспільно-політичного ствердження демократії:

1. Загальна політична демократія в межах існуючого капіталістичного устрою в формі демократично-парляментарної республіки з широкою компетенцією органів місцевого самоврядування.

2. Революційно-політична диктатура під час озброєного повстання трудових класів в формі рад чи революційних комітетів з широкими уповноваженнями.

3. Після припинення громадянської війни на весь час переведення суспільних реформ системи місцевих Рад на чолі з Центральною Радою трудового народу України, представництва в якій позбавляються буржуазні елементи.

4. Загальна демократія після закріплення нового суспільного устрою, з політичним урівноправненням всіх громадян Трудової Республіки,

Приймаючи до уваги вищевказані засади, Партія приймає сліду-ючу політичну програму:

1) Метою партії є створення Української Республіки, ні від якого іншого народу політично незалежної і соборної в етнографічних межах.

2) Політичний устрій Української Республіки є залежним від вищевказаних фаз розвитку політичної та революційної боротьби.

3) В період перемоги революції трудових класів України Партія захищатиме такі засади:

а) Верховна влада в Українській Республіці належить виборному представництву — Центральній Раді Депутатів трудового Народу.

б) Місцева влада в межах компетенції, установлені законом — місцевим сільським і мійським громадам та їх територіальним об'єднанням.

в) Політичні права на території України в період революції належать всім громадянам, що живуть не з визиску чужої праці, без різниці по голів'я, національності, релігії, походження і давнішньої державної приналежності. активне виборче право належить всім правоздатним і дієздатним особам, що переступили 21 рік життя, а пасивне всім, що переступили 25 років життя.

г) Управненій людності належить право референдуму й законодавчої ініціативи.

д) В період революції позбавляються політичних прав всі ворожі й небезпечні інтересам українського трудового народу елементи, що жили або живуть із визиску чужої праці й противляться новому суспільному порядку та принципів самоозначення України.

е) Права свої населення України виконує на основі конституції і законів Української Республіки.

ж) Населення України має незайману свободу слова, друку, союзів, зборів, маніфестацій, помешкання й листування, а також свободу релігії.

е) Населення України виконує військову, трудову або громадсько-службову повинність по законах республіки.

ж) Виборче право здійснюється рівним, прямим, таємним, і пропорційним голосуванням усіх управнених. Покривджені в виборчих правах доходять свого права через суд.

з) Влада Республіки поділяється на законодавчу, виконавчу й судово-контрольну.

і) Смертна кара, кара на тілі й довічна в'язниця в Українській Республіці не повинні існувати.

ї) Охорона Республіки од зовнішніх нападів і натиску імперіялізму виконується постійним військом і флотом Республіки, а внутрішній лад — громадською міліцією.

Армія організується по територіяльному принципу на основі спеціальних законів.

и) Право вживання армії належить тільки верховній законодавчій владі Республіки.

к) Перехід від постійної армії до системи міліції, як і заведення загальної демократії устанавляється верховною законодавчою владою в залежності від вислідів референдуму в межах трудової людности України.

III. СУСПІЛЬНО-ГОСПОДАРЧА ПРОГРАМА УПСР.

Сучасне народне господарство складається з двох основних типів: трудового, в котрім господарь з родиною прикладає свою фізичну силу до своїх знарядь продукції (селянські, ремісничі, дрібно-промислові і ин.), і капіталістичного, в якому господарь-власник використовує найняту робочу силу, прикладаючи її до своїх знарядь продукції, переважно машин, з механічною рушійною силою.

Історичне капіталістичне господарство зформувалось пізніше трудового в наслідок насильної експропріяції землі у працюючих і дальшої суспільної диференціяції, що виникла на ґрунті все більшого розвитку суспільного поділу праці. З хліборобського господарства відокремилось ремесло, що виділило з себе торгівлю, яка через скупчені в ній грошеві капітали стала основою промисловости. Поруч з цим процесом йшло відокремлення духової праці від фізичної—духовно-культурна диференціяція суспільства, а також і переміщення влади з первобутного суспільства до окремих, пануючих в йому груп—економічних класів.

Торговий капіталізм поступово перейшов до промислової фази, дуже спонуканий в своєму розвитку, як географічними, так і технічно-науковими відкриттями. І XIX вік був віком панування промислового капіталізму. В початку і середині минулого століття—він виступає, як національний капіталізм: ліберальний, незалежний від держави, з гаслом вільної конкуренції. Але в своєму розвитку він дійшов до монополій на внутрішньому ринку, централізуючи все керівництво господарське і політичне в своїх руках шляхом об'єднань-синдикатів, картелів, трестів. Головним чинником капіталізму

став фінансовий капітал, що вийшов на міжнародний ринок з гаслами вільної конкуренції „одкритих дверей,“ означивши цим нову добу, імперіялізм, цеб-то захоплення слабших народів поза-економічними способами, насильством, з чого виникла і конкуренція в озброєнні, в боротьбі за ринки і колонії, на які імперіялісти розпаювали цілий світ. Боротьба різних сил витворювала незвичайний господарський хаос і нарешті вилилась в формі світової війни 1914-1918 року, що є початком нової доби в історії капіталізму: утворенні керуючого центру (Ліга Націй), що монополює розпоряджає ареною світового господарства, що регулює розподіл суспільної праці, словом—період панування монополій англо-саксонського осередку (Англія, Америка). Почавши і на світовій арені під гаслом вільної конкуренції, капіталізм прийшов до її протилежності — монополії, котра ціле світове господарство підпорядковує одній керуючій волі, розподілений в певних частях по-між різними ступенями капіталістичних осередків (державних капіталізмів), і цим витворюючи систему своєрідного феодалізму, оснований вже не на розподілі землі і не на сільському господарстві і соціально не на земельній аристократії, а на індустріально-фінансовому капіталі, носієм і власником якого є міжнародня формація фінансово-промислової аристократії.

Виходячи з джерела приватно-господарської впорядкованости, доцільности і інтересу на внутрішній (національний) ринок спочатку під гаслом вільної конкуренції і поступенно перемігши стихійність цього ринку шляхом скріплення своїх монополій, капіталізм вийшов і на міжнародню арену під гаслом вільної конкуренції, а скінчив (у світовій війні) перемогою одного осередка, що організувався в монополюну світову господарську і політичну силу (Ліга Націй), яка перед нашими очима інтегрує різні частини капіталістичного світового корпусу і змагається до ствердження однієї господарсько-керуючої волі в цілому світі.

З внутрішньої сторони сучасний капіталізм представляє з себе систему суспільних відносин, що розвиваються на основі приватної власности на землю і на знаряддя продукції.

“Відняття землі від народних мас є основою капіталістичного способу продукції,” ствердив ще К. Маркс в “Капіталі” (т. I.) .Насильне присвоєння землі пануючими в суспільстві елементами спричинювало до витворення в суспільстві груп людей, що могли прожити тільки з праці на інших: невільництво і кріпацтво було грубою формою визиску праці, але панство, відбираючи у невільників всю працю, мусіло забезпечувати їм існування, або відбираючи частину праці у кріпаків, не дбало про їх існування, але примушувало до праці шляхом фізичного насильства і сповіщаючи особисту залежність робітника від себе, капіталізм не використовує працю особисто вільних людей. позбавлених доступу до землі і примушуваних ніби по вільному найму працювати при панських знаряддях, примушених соціально-економічно. Пролетаріят змушений працювати в наймах і віддавати частину своєї праці (надвартість) через те, що іншого способу для прожитку у його нема. Капіталізм примушує робітника до праці тим, що за стінами фабрик, заводів, біля шахт, заліз-

ниць, контор і т. п., стоїть, чекаючи праці, велика армія безробітних — трудовий резерв. Він витворений тим, що до розшматованої правом приватної власності землі не має змоги доступитись велика частина сільської людности — так зв. безземельних і малоземельних, котрі з метою прожитку мусять цродавати свою робочу силу або панові-поміщикаві, або панові-капіталістові, торговцеві і т. и. Трудовий резерв є соціальною силою, якою капіталізм давить і товче на працюючий пролетаріят, загрожує йому і змушує приймати всю однубічну волю поміщиків і капіталістів, які регулюють заробітню плату, означають умовини праці і життя робітництва, регулюють біржу праці, а нарешті регулюють і сам трудовий резерв, не допускаючи його вирости в грізну, голодну, соціально-вибухову силу, регулюють шляхом законодавчим і політичним, іноді вигадують громадську працю, переводячи “внутрішню колонізацію” або викидаючи на заморську еміграцію, одправляючи в колонії, в рідко-заселені країни і т. п. В колоніях же насильно переводячи землю з громадської у приватну власність, капіталізм досягає того-ж ефекту: зформування пролетаріату для колоніяльної індустрії і трудового резерву там-же, як соціального засобу до примушування пролетаріату до повної еколомичної і соціальної покори.

Так в цілому світі капіталізм закриваючи правом приватної власности доступ частині населення до землі, соціально примушує її працювати на себе і віддавати частину праці (надвартість), яка є джерелом постійної акумуляції (збирання) капіталу і внутрішнього його безупинного зросту.

Фактично тримаючи в своїх руках державну політику, капіталісти політичним примусом силкуються тримати сучасний устрій.

Поміщики-власники і поміщики-орендатори ведуть господарство визиску селянської найманої праці, постачають продукти своїх господарів для харчування міст і промислових осередків, реалізуючи земельну ренту і капіталістичний прибуток та давлючи на споживачів. Установлюючи ціни на сільсько-господарські продукти клас великих, середніх та дрібних (куркулі) поміщиків заінтересований виступати проти конкуренції дешевих сільсько-госп. продуктів, чим пояснюється політика аграрно-поміщицького протекціонізму; який є виразпо-грубою політикою визискування споживачів — особливо пролетаріату, трудової інтелігенції і взагалі бідніших верств міста й села.

В промисловому виробництві, завдяки невпинному зростові технічної досконалости і під впливом непереможного стремління капіталістів до збільшення прибутку, коли не відносного, то абсолютного, панує гіпер-індустріалізм, цеб-то над-продукція, що є виразом збільшення виробництва над споживанням. Над-продукція є тією силою, що виганяє капіталістів з меж національно-державного ринку на міжнародній і спричинює згадані явища колоніяльної політики — боротьбу політичну, збільшення озброєнь, захват країн під „протекторат“, „сферу впливу“, колонію, міжнародні конфлікти і нарешті-війни. Міжнародна політика, що не обмежується економічними засобами, а вживає заходів політичного примусу і на-

сильства, є змістом імперіялізму, який має забезпечити не лиш ринок збуту для виробів, а й здобути джерело сировини та місце приложення фінансового капіталу, що можливе тільки при захопленні територій з усім їх населенням.

Природній зріст населення постійно поповняє трудовий резерв і дає матеріал до закріплення колоній шляхом колонізації зайвим метропольним населенням завойованих країн, з чим в парі йде економічне і навіть фізичне знищення автохтонів, особливо людей інших рас (червоної, жовтої, чорної.)

Розрив виробництва з споживанням, як наслідок стихійности приватно-індивідуалістичного, капіталістичного господарства, є разом з тим виразом над-продукції, котра спонукує до імперіялізму, так і служить причиною внутрішніх промислових криз, що руйнують економічно дрібних продуцентів (промисловців, ремісників), торговців і споживачів і кидають великі маси населення в злидні, страждання, створюють велику моральну і культурну депресію, спричиняючи зріст самогубств, проституції і взагалі так зв. суспільних хвороб.

Гіпер-індустріялізм, що жене капіталістів на міжнародну арену конкуренції, боротьби і воєн, разом з тим спричинює великий одлив населення від сільського-господарства і залишає сільське господарство у великому занедбанні, через що продукція сільського господарства сильно одстає од натурального приросту населення і стоїть взагалі на дуже низькому рівні техніки. З цього виникає те явище, що території густонаселених країн не в силі прохарчувати населення, яке на їх сидить, в чому індустрія і торгівля одержують спонуку до експансії на міжнародній арені і легкість оправдання імперіялізму, ніби то як єдиного засобу для здобуття аграрного доповнення до гіпер-індустріальної метрополії. Навіть пролетаріят і взагалі трудові маси заражаються агітацією буржуазії про „необхідність“ здобуття колоній, як єдиного способу для прохарчування „перелюднених“ метрополій.

Шукання аграрного доповнення було-б законним, коли-б воно відбувалось чисто-економічним шляхом, цеб-то шляхом вільного обміну індустріальних продуктів на сільсько-господарські, поскільки-ж дійсною причиною міжнародньої експансії буржуазії є не вільна господарська співпраця, не народньо-господарські інтереси, а жадоба наживи, во імя якої буржуазія вживає тільки позаекономічних засобів, цеб-то обману, насильства, озброєних демонстрацій, війн і грабіжу, то шукання аграрного доповнення обертається в чисто-імперіялістичну, захватну, колоніяльну політику, вінцем якої є мілітаризм і війни. З чого ясно, що народно-господарські цілі не можуть бути досягнуті при системі приватно-господарського наступу на міжнародній ринок.

Капіталісти, присвоюючи собі надвартість, і поміщики, присвоюючи собі земельну ренту (шляхом володіння землею), являються двома класами, що визискують для своїх приватних інтересів величезну більшість населення, разом з тим являються найвпертішими прихильниками капіталістичної системи і ворогами всяких визволь-

них стремлінь пролетаріату, трудового селянства і взагалі бідніших верств суспільства, ворогами духово-моральної культури і поступу трудових мас. В сучасній добі капіталізму пануючі класи, вже відмовляються від ліберально-демократичних засад попередньої доби. Маючи перед собою факт зросту свідомости і організації пролетаріату та селянства, буржуазія і поміщики та їх сателіти (церква, вища бюрократія, військові кліки і т. и.) повели наступ проти політичної демократії (хоч-би й буржуазної), проголошуючи принцип диктатури і роблячи перевороти під прапором псевдо-національної ідеології — фашизму. Фашизм є нічим іншим, як ідеологічним виразом нової доби капіталізму — феодалізму на фінансово-промисловій основі, виразом стремління до скріплення політичних і економічних монополій світового капіталу, що вже отверто проголосив гасло свого інтернаціонального об'єднання і започаткував його (Ліга Націй). Хоч поруч з тим виголошується гасло Пан-Європи, Пан-Америци, Пан-Азії, як континентальних об'єднань, але ці гасла є виразом феодального районізму, котрий здійснить об'єднання капіталістів у великих районах (континентах), щоб після того здійснити світову централізацію, під гаслом якої йде вже ембріон капіталістичного Інтернаціоналу — Ліга Націй.

Завершення ліберально-демократичної доби національного капіталізму і започаткування доби світової централізації його ідеологічно виявляється в проголошенні кризи буржуазної демократії і проголошенні принципу диктатури, яка має вилитись в форму класової диктатури буржуазії, організованої інтернаціонально в „над-державну“ організацію, цеб-то в „державу держав“, як остаточно закріплену організацію терористично-диктаторського панування буржуазії і поміщиків над трудовими масами, що після війни оповістили гасло боротьби проти капіталізму за соціалізм.

Таким чином світ об'єктивно перейшов в стан постійного революційного напруження, створеного двома силами. з яких одна, як соціальне явище, мусить зникнути. Через те соціальна революція стала об'єктивною неминучістю, яка разом з тим суб'єктивно усвідомлюється все більше і більше трудовими масами, Соціальна революція є необхідним останнім засобом визволення трудових мас і вступом людскости в нову добу — трудовий період суспільства, що організується на соціалістичних засадах.

* * *

Основою капіталістичного способу продукції є експропріяція землі у трудових селянських мас. З того логічно випливає постійна пролетаризація частини селянства (безземельні і малоземельні) і постійне доповнення трудового резерву, котрий, шукаючи праці, наступає на підприємства і своєю конкуренцією дає капіталові змогу регулювати заробітну плату і тримати її на рівні екзистенц-мінімуму. Окрім того, утворення поміщицьких господарств, що виробляють харчові засоби і продукти на продаж, є головним способом постачання міст і промислових осередків, у великій мірі унезалежнюючи їх від селянства. Таким чином і робітництво і селянство, як власники ро-

бочої сили, позбавлені всяких можливостей незалежного господарського існування.

Тому соціальна революція мусить в своїй основі починатися з конфіскації нетрудової землі і наділення її безземельному і малоземельному селянству. Конфіскація нетрудової землі тягне за собою:

зникання трудового резерву, а цим самим зменшується і усувається конкуренція пролетарської робочої сили — з того впливає безсилля капіталістів супроти робітництва.

Наділення конфіскованої землі зпролетаризованому селянству тягне за собою:

підвищення харчування пів-голодного селянства і зменшення числа викиданого на мійський ринок сільсько-господарського продукту, що в свою чергу спричинює відплив мійського елемента на села і дезорганізацію приватно-капіталістичного господарства.

Тільки в цій корінній ломці зміниться соціальна структура сучасного суспільства й відкриються нові перспективи для реорганізації всього суспільного господарства:

усунення капіталістичної гіпер-продукції до степені потрібного самовистарчального національного господарства, що не потребуватиме виходу на міжнародний ринок шляхом імперіялізму.

Перехід всієї землі в руки трудового селянства разом з скасуванням гіпотечного задовження викличе:

знищення земельної ренти і часткову катастрофу промислового і фінансового капіталу, а капітал з засобу визиску праці обернеться в знаряддя продукції, з самодовліючої, незалежної частини народного господарства — в його органічну частину, увязану одним планом в продукційно-споживну цілість.

Соціальна революція, що відкриває справжні можливості для реорганізації суспільства на принципі визволеної праці, коріниться в аграрній революції, як першій фазі повного суспільного перевороту. Аграрна революція є разом з тим єдиним засобом визволення поневолених і колоніальних народів, в тім числі й українського.

* * *

Конфіскація нетрудової землі й гіпотечки на Україні тягне за собою експропріацію могутого чужо-національного класу поміщиків, котрі на Україні в подавляючій більшості складаються з руських, поляків, румунів, жидів і ин., а разом з тим вдарить по промислу й торгівлі, що є виключно в чужонаціональних руках, цеб-то в неукраїнських містах на Україні.

Включення всієї землі в систему селянського господарства (це значить українського й споживчого) робить українське селянство до певної міри монополістом сільсько-господарської продукції (усува-

ючи самостійні поміщицькі джерела харчування міст), а це в свою чергу надзвичайно піднесе соціальну силу й політичне значіння українського трудового народу в його боротьбі проти національної і соціально-економічної неволі й залежності від чужонаціональних міст, а разом з тим відкриває всій трудовій людині України величезні перспективи до соціалізації господарства й знищення класового та чужонаціонального визиску.

Організаційні форми нового господарства не можуть бути зведені до якогось абсолюта, бо соціалізація представляє собою складну систему збудування господарської демократії.

Земля мусить бути виключена з товарообміну і перейти в розпорядження сільських громад і їх територіяльних об'єднань, як для планомірного розподілення її в користування окремих господарств і трудових земельних спілок так і для відповідного регулювання внутрішньої колонізації через центральний, краєві і місцеві органи земельного управління. По-за земельним устроєм організація сільсько-господарської продукції; збуту, закупу, обміну і т. п. може мислитись на початках в вільно-кооперативних формах.

Більші і середні промислові підприємства перейдуть у власність загально-національну, але в користування продукційних кооперативів, зложених з робітництва і адміністрації підприємств, та їх місцевих, кравчих і національних об'єднань.

Частина підприємств місцевого значіння мала б перейти під заряд муниципально-громадських самоврядувань.

Природні багатства і засоби комунікації та великого транспорту мали б перейти в розпорядження державно-громадського центру.

Виключення землі з товарообміну і переміщення титулу власності з приватних власників на ціле суспільство, а також віддача в користування підприємств зайнятому в них населенню вимагає центральної суспільної економічної організації, прим., Ради народнього господарства, створеної на основах представницької демократії.

Забезпечення господарської самодіяльності і демократії в новому устрої є можливе при умові, коли господарське життя розвиватиметься тільки під впливом економічної необхідності без практикування всяких методів по-за економічного примусу.

Трудність переходу до нового суспільного господарського порядку величезна, тому на його початках в колективно-громадському розпорядженні будуть важніші галузі підприємства в кожній з їх. Дрібне ж виробництво і обмін, очевидно, і після перевороту провадитимуться на приватно-господарських основах. Для введення соціалізації є багато перешкод в культурно-психологічному стані мас, вихованих в умовах старого устрою.

Соціалізація вимагає не тільки державно-правних і соціально-політичних передумов, але в неменшій мірі і культурно-психологічних, головню освіти і виховання широких трудових мас, проведення їх через усі форми політичної, культурної і господарської самодіяльності від елементарних до найвищих. Тому весь процес соціалізації розтягається на довший час: зі зростом культурності мас і протягом часу обсяг соціалізаційного процесу поширюється.

Большевицька соціална революція має слідуючі прикмети:

а) суспільно-господарське і культурне будівництво ведеться методом грубої воєнно-поліцейської диктатури, яка скувала трудові маси такою регламентацією, що виключає самодіяльність їх і відповідне виховання в напрямі соціалізації свідомости:

б) Соціалізація землеволодіння не відбулась, а навпаки: землю удержавлено, і почасти наділено в приватно--індивідуальне безтермінове і спадкове користування, а почасти-обернено в фонд для колонізації та для утворення концесій, чим не тільки не знищено трудового резерву, а ще збільшено його;

в) Нерівномірним розподілом землі витворено поважну верству нетрудових селянських господарств (куркулівських), для яких легалізовано безмежне черпання наймитських рук з трудового резерву, чим забезпечено повну можливість зросту і скріплення капіталізму в області сільського господарства,

г) Індустрію організовано так: природні добра, велику промисловість і велику комунікацію (залізниці, пароплави і т. п.) удержавлено і організовано на засадах державного капіталізму, цеб-то пролетаріят є наймитом в державних підприємствах, свою робочу силу продає на ринку праці, підлягає всім наслідкам капіталістичного режиму; середню промисловість удержавлено, але здано в аренду для ведення на приватно-господарських основах, дрібну промисловість залишено в руках приватних власників. Таким чином витворено капіталістичний устрій з двома формами капіталізму: державного і приватного

д) Великий трудовий резерв, витворений неправильною земельною реформою, в большевицькій державі став соціальною основою розвитку капіталізму, як і в буржуазно-класових державах;

е) Революцію ведено під прапором марксизму, по якому лише диктатура пролетаріату і удержавлення (етатизація) господарства і культури є соціалізмом, тому в ССРСР диктатура пролетаріату фактично обернулася в державно-капіталістичну диктатуру над пролетаріатом, селянство-ж, що було оповіщено раніш під диктатурою пролетаріату, а з 1921 р. під проводом його, ставши об'єктом великого визиску: політичним шляхом - податок на державу і економічним регулюванням цін на шкоду селянству (так зв. ножниці, або велика невідповідність в розцінці промислових і с.-госп. продуктів на шкоду селянству).

є) Таким чином: робітники відокремлені від розпорядження знаряддям продукції в області індустрії, а селяне-від розпорядження землею, чим обидві трудові верстви поставлені у відносини власности того типу, який панує в капіталізмі. Як політична диктатура і як система власности на землю і знаряддя продукції, етатизм виключає самодіяльність трудових мас, є рафіновано - жорстоким визиском їх праці та найтяжчою формою пригнічення людської особи, і в результаті веде в бік, протилежний соціалізові.

ж) Комуністи, вважаючи себе суб'єктивно носіями соціалізму, об'єктивно прийшли до наслідків, протилежних соціалізму.

з) Остання фаза їх політики—індустріалізація, псевдо-соціалістичне нагромадження— з невмолимою силою пхають їх на міжнародній капіталістичний ринок, — тому включення ССРСР в систему світового капіталізму об'єктивно вже підготовлено і буде здійснене, в міру суб'єктивно-капіталістичного переродження свідомости большевиків.

и) І хоч земля ще формально не включена в товарообмін, але вже фактично (нелегально) продаж землі відбувається до чого логічно ведуть результати антиселянської політики і етатизму. Реставрація повного капіталізму большевиками вже підготовлена, а тому тільки питання часу — оформлення ССРСР, як капіталістичної держави.

і) Поневолені народи при большевизмі не могли дістати і не дістали в большевицькій революції свого визволення і самоозначення, перебуваючи в ССРСР в становищі колоніальних — чого й треба було сподіватись в країні державного і приватного капіталізму.

Вищевказані характерні риси большевицької соціальної революції і витвореного нею режиму вказують, що большевицька революція хоч і була соціальною, але не була соціалістичною, тому історично є неминучим утворення робітничо-селянської партії для переведення режиму ССРСР з капіталістичного на соціалістичний шлях.

Соціальна революція, що хоче одкрити шлях для соціалістичної перебудови суспільства, мусить перевести загально-аграрну революцію, якою має знищити (шляхом рівномірного розподілу землі) трудовий резерв і цілком відмовитись від етатизму, який суперечить ідеї соціалізації господарства.

УПСР вважає большевицьку революцію своєрідною формою революційної трансформації приватного капіталізму в державний, а тому за соціалістичну її не вважає, що доведено на практиці, як методами її проведення, так і об'єктивними її наслідками. Не всяка партія, що ненавидить буржуазію (як напр., куркулівсько-селянські партії в Європі) тим самим руйнує капіталізм — большевицька партія в Росії це довела на практиці.

Створення нового суспільства є умовою соціально-господарського і культурного визволення і відродження українського народу, тому соціальна революція є передумовою створення вільної Української Республіки. Програма соціальної революції мусить бути разом з тим і програмою українсько-національно-господарського будівництва. Метою цього будівництва мусить бути витворення українського повного суспільства, в якому були-б всі суспільні органи для задоволення всіх потреб українського народу.

Передовсім в області господарства це будівництво мусить українськими руками організувати обробку сировини (індустрію), налагодити обмін продуктами (шляхом кооперації), установити українську систему, або інакше кажучи — змагати до господарської українізації міст, а також до часткової українізації українських сел і витворення з частини їх чисто-українських міст, котрі тим самим не будуть стояти в національному контрасті до села. Господарсько-еконо-

мична українізація міст означатиме скасування чужонаціональної монополії (націонал. меншостей) на промисел, торгівлю і фінанси в межах української території, бо завдяки монополіям ці національні меншости тепер займають на Україні диктаторське становище, випливаюче з соціальної природи і ролі міст що-до села. Взаїмовідношення політичне, культурне і господарське міст до сел в однонаціональному суспільстві, взаїмовідношення домінуючої сили міста, обернулись на Україні в диктатуру міст над селом — диктатуру політичну, господарську і культурну, тим більш фатальну для нашого трудового народу, що політична диктатура є основою господарського визиску села містом і денаціоналізації та повного культурного знищення села.

Тому соціально-економічна українська політика мала б своєю метою витворення селянської промисловости, що стала б джерелом повної незалежности села од міста і навпаки, економічної залежности міста від села, а це все в результаті вело-б до українізації міст і включення їх в систему української культури. Міста, як творці і двигачі культури, стали-б тоді на Україні фактором відродження всього українського народу, як тепер вони є фактором гальмуючим і ворожим, а соціально-політично, господарські і культурно остільки могучим, що він робить боротьбу українського народу за визволення надзвичайно важкою і довгою, чим і пояснюється поразка української революції в 1917-19 роках і нове поневолення всієї України.

Передумовою господарського визволення і відродження українського народу, передумовою перебудови господарства на трудових основах і уможливлення соціалізації його є здійснення слідууючої програми в області господарства :

Сільське господарство.

І. Усуспільнення землі.

1. Приватно-індивідуальна власність на землю скасується і земля виключається з товарообміну.

2. Нетрудові землі конфіскуються без викупу і наділяються в користування безземельних і малоземельних по нормах, в залежності від запасу землі, від споживчої до трудової.

3. Конфіскації не підлягають трудові землі, цеб-то такі, що обробляються своїми господарями власними руками без постійного користування найманої праці.

4. Наділення землі в користування робиться на основах приватно-родинного спадкового селянського господарства або в добровільно-спількове господарство, або, як де звикло населення до того, на урівнююче-передільній громадській основі, про що може постановити тільки селянська громада.

5. Умови користування землею, встановлення споживчої і трудової норми, порядку одержання землі чи передачі її в спадщину,

другому господареві, чи громаді установлюються законами республіки.

6. Переведення розподілу землі і внутрішньої колонізації організується в державному масштабі при допомозі органів самоврядування державним коштом.

II. Засади агрикультурної політики.

7. Початки і основи усупільнення сільського господарства в області виробництва виявляються в формі добровільних трудових спілок, в області збуту продукту — в формі кооперативній.

8. Найманою працею не користуються, як приватно-індивідуальні господарства (окрім випадків трудової взаємодопомоги), так і трудові спілки (без усяких винятків).

9. Держава передає трудовим спілкам і місцевим громадянам в користування природні добра місцевого значіння для організації промисловости і підпомагає розвиток такої промисловости.

10. Господарський центр (і його місцеві органи) організує або підпомагає інтенсифікацію сільського господарства в області:

а) постачання машин і знаряддя, штучного угноєння, добірного насіння, племінної худоби і т. п.

б) забезпечує асекурацію майна, худоби, врожаю;

в) веде або допомагає місцевим самоврядуванням вести великі меліоративні роботи по обводнюванні та висушуванні ґрунтів, закріпленні ярків, заліснюванні пісків і солонців, випростуванні і поглиблюванні річок і т. п.

г) підтримує сільську кооперацію і сільську промисловість;

д) засновує розсадники, спробні і досвідні поля, селекційні станції, організує вище, середнє і низче с.-господарське шкільництво і всякими засобами дбає про піднесення масової агрикультурної і господарської освіти та інтенсифікації сільського господарства.

III. Природні багатства.

11. Всі приватні ліси, окрім тих, що не можуть бути об'єктом самостійного правильного господарства, конфіскуються без викупу і включаються в один комплекс з лісами державними та інших публічно-правних установ.

12. Зарядження лісами організується вищим органом народнього господарства (господарським центром).

13. Державою і вищим органом народнього господарства ведеться політика збереження лісів, а зокрема організується обліснення невіджитків і ялових земель та підпомагається всемірно всяка ініціатива в цім напрямі місцевих органів і громад.

14. Підземні добра України стають власністю всього народу, здійснюваній державою і вищим органом народнього господарства. Організація найдоцільнішої експлоатації цих добр належить Вищому органу народн. господарства.

15. Розробка добр місцевого значіння ведеться місцевими громадами, спілками на основах, установлених законом.

16. Внутрішні водянні (річки, озера, ставки) і морські прибережні простори, що прилягають до Української Республіки, являються добром її народу і стоять під загальним зарядом відповідних органів Республіки, котра передає їх місцевим громадам і громадянам на певних умовах в користування.

17. Промислове рибальство, а також технічне і комунікаційне використання вод регулюється законом.

IV. Індустрія, обмін, транспорт, фінансовий капітал, капіталістичні будинки.

18. Підприємства великої промисловости з їх капіталами конфіскуються, переходять в загальну власність населення України і стоять під зарядом господарського центру Республіки.

19. Дрібні підприємства, розмір яких означається законом, залишаються в приватній власности своїх господарів. Відносини між працею і капіталом в цих підприємствах регулюються законом.

20. Трудові підприємства (ремісничі і кустарна промисловість) підпомагається державою, особливо при перетворенні її в трудові спілки.

21. Засоби транспорту і комунікації загально-державного значіння, після їх вивласнення, переходять під заряд державно-господарських органів Республіки. Ведення і будувуння транспорту місцевого значіння належить до компетенції місцевих органів самоврядування.

22. Фінансовий капітал банків, кредитових і асекураційних установ конфіскується і переходить під заряд економічно-фінансового центру Республіки.

23. Капітали дрібних підприємств, а також кооперативних організацій та приватних обєднань, ощадних кас і взагалі дрібні вклади, що мають характер трудових заощаджень, конфіскації не підлягають.

24. Торговля є вільною, але під контролем економічно-фінансового центру Республіки. Господарська політика трудової України змагатиметься до кооператизації торгівлі і в кінцевому результаті — до зміни торгівлі розподілом продуктів на соціалістичній основі.

25. Всі будинки, що служать предметом капіталістичного промислу, конфіскуються і передаються під заряд міських і сільських громад та житлових кооперативів. Використування цих будинків організується громадами і регулюється законом. Конфіскації не підлягають будинки, що служать житлом для власників або кооператорів.

IV. КУЛЬТУРНА ПРОГРАМА УПСР.

Поняття культури є складне, але можна сказати, що воно обіймає проблему свободи, проблему поширення самосвідомости і світопізнання, проблему збільшення матеріального і морального добробуту суспільної людини. Ідеї удосконалення і добробуту лежать в основі культурного буття людини.

Інакше кажучи, культурою ми називаємо певну ступінь можливого опанування природи людиною, пристосування природи до задоволення найрізноманітніших людських потреб — з одного боку і забезпечення життя, свободи, достатку і безмежного розвитку кожного індивіда в людському суспільстві — з другого.

Формою організації культури є суспільство, шляхами і засобами — наука, праця і мистецтво.

Людське суспільство як елементарне сполучення споконвіку дане. Можливість боротьби людини з зовнішньою природою, правне і моральне відношення між індивідами і групами, суспільство забезпечує в залежності від ступені досконалості своєї власної організації, (господарської, політичної, культурної) від ступені культурності всіх індивідів, що входять у його склад, від ступені їх свідомості і суспільного виховання. В своєму історичному розвитку суспільство переходило різні ступені цього розвитку і досконалості, дійшовши до нашого часу в виді незвичайно диференційованого агрегату, поділеного на групи, різні по роду виконуваної ними праці, по ступені свободи індивіда, по правному і моральному забезпеченню, по матеріальному достатку, по висоті становища індивідів і груп в соціальній простороні і т. п.

Різниця в становищах, різниця в характері праці, в достатках і т. п. творить різницю в ступені свідомості і культурності індивідів і груп, в методах і стані виховання і навпаки:

Ступінь свідомості і культурності індивідів та груп залежить від їх соціального становища, їх соціального оточення, роду виконуваної ними праці і характеру вражін та звичок, одержуваних від оточення природного і соціального. І так само від можливості в тій чи іншій ступені критичної переробки культури і оточення.

Свідомість людини, що формується ще остаточно нерозгаданим способом, користується в поясненні зовнішнього і внутрішнього свого світу способами доказу, логічної обробки своєї думки або вірою.

Віра в надзміслові, надприродні сили, що означають явища і буття людини, є звичайним для некультурної і малокультурної людини способом пояснення, тоді як культура орудує способом логічного доказу, цеб-то наукового пізнання.

Релігійне або наукове пізнання — на цих двох родах пояснення витворюються дві грандіозні області духової культури, в яких живе людство. Соціалізм не приймає віри і її методів — чудес і одкривань надприродних, орудує доказом науковим, що веде до причинного розуміння явищ.

Проблема соціалістичної культури є проблемою запанування в житті людському наукового методу пізнання, досліду, доказу, відкривання звязку між причинами і наслідками, простої і складної залежності між явищами.

Культура матеріальна і соціальна (моральна), як і розвиток суспільства залежить від ступені запанування в людському житті наукового світопізнання і зникнення релігійного пояснювання явищ.

* * *

В історичному своєму розвитку пануючі класи і групи користувались і користуються релігійними аргументами, як способом тримати поневолені групи і класи в покорі з метою безборонного визиску їх праці, фізичних і духовних сил. З тією ж метою пануючі класи і групи всіма способами змагаються, щоб поневолені найменше користувались здобутками науки і культури духової, матеріальної, естетичної і т. п., залишаючись на нижчому щаблі примітивного пізнання, опанованого страхом перед релігійними авторитетами і толкувачами їх волі на землі.

Сучасний капіталістичний устрій, при незвичайних успіхах матеріальної культури, оснований на визискові робочих поневолених мас змагається, щоб тримати величезну суспільну більшість по-за межами культурного життя, — в інтересах забезпечення свого панування. І тому сучасне суспільство з культурного погляду уявляє з себе величезний контраст: з одного боку люде озброєні всіма силами культури, матеріального добробуту і свободи, а з другого — маси темних людей, поневолених і бідних. Промежуточні форми культурності наближаються до одного чи другого полюсу, від чого сила і гострота контрасту впрочім не зменшується.

Культурний контраст великий між капіталістичною буржуазією і пролетаріатом, а ще більший між селом і містом.

Місто з своєю густотою одірваного від землі населення, котра вимагає від індивідів частих взаємин організації співпраці, спричинює велике духове зближення, раціоналізацію думання і праці, солідаризацію відносин, проймаючи людей культурно-духовою близьістю, що росте на ґрунті вищекультурних занять в області промислу, торгівлі, науково-культурної праці і техніки, широкої суспільної адміністрації, тоді як село, в якому індивіди розміщені далі один від одного, прив'язані кожний окремо до землі, з їх примітивним хліборобством і скотарством, бідним своїм культурно-науковим змістом, з малою степенню соціяльності, виникаючої більше з простого сусідства, ніж співпраці — перебуває в ізоляції від культури.

В соціяльній природі міста і села коріниться причина їх культурного контрасту, підтримуваного і поширюваного ще політикою поневолення трудових мас, як мійських так і сільських.

Культурний контраст між містом і селом ще безмірно збільшується, коли село національно відрізняється від міста, як це є на Україні і ин. областях. Духове життя села тоді не почерпає з міста навіть і тієї частини культурних запозичень, як це є там, де міста й села належать до однієї національності. Чужонаціональне село ніби заперте в своїй ізолюваності і не має природного шляху до взаємин з містом спільної мови. Село в таких обставинах ніби засуджене на деградацію, без надії на поліпшення. Так позбавлено надії на приплив свіжого культурного повітря. Не приймаючи поважної участі в політично-громадському житті, ведучи своє примітивне — зв'язане з землею господарство, село стає жертвою тьми, забобонів, культурної і політичної реакції рабом великої земельної власності, жертвою пролетаризації, що викидає в міста голодних, темних, примітивних шукачів праці, що збільшують конкуренцію на трудовому ринку і об'єктивно підри-

вають становище і збільшують беззахистність мійського пролетаріату. Попадаючи в місто селяне підлягають денационалізації, одриваючись культурно-духовно і морально від села, збільшуючи прірву між селом і містом. Будучи джерелом робочої сили для міста, село в чужонаціональному місті має джерело свого культурного лиха ізольованості, здичавіння. Чужонаціональні міста, розкидані в морі автохтонно і, иншенациональної людкості, грають ролю фортець, не тільки буржуазії, але й чужої нації.

При такій соціяльній структурі проблема культури стає ще тяжчою і вирішення її вимагає ще більшої радикальності і відваги. Боротьба класова вимагає ще боротьби національно-культурної, взаємодопомога трудових людей в цих обставинах повинна поширитись до будівництва окремо-національної культури і взаємності, що неминуче викликає за собою розколину між селом і містом опріч класової ще й по національній лінії.

Культурне будівництво поневолених класів, котрі є разом з тим і поневоленою нацією, мусить іти широким руслом, тому і створення шкіл і наукових установ, створення наукової і учебної літератури, витворення мистецтва на національній основі вимагається інтересами всієї будучини поневоленої нації, поглиблюючи національний контраст на ґрунті культури до найбільшої степені і цим часто навіть порушуючи класову солідарність між ріжнонаціональними трудовими ґрупами.

Соціялістична партія, вважаючи, що національна культура є природною формою виховання індивідів і найлекшою атмосферою для соціяльного буття людей, єдиним засобом підняття культурної і суспільно-політичної свідомості трудового люду, включає в свою прорґаму боротьбу за національну культуру трудових мас, стоячи при тим на ґрунті національної толеранції, що однаково сприятливо відноситься до кожної нації, до розвитку кожної національної культури.

Поскілки боротьба за культуру впливає з потреб соціяльного життя і господарства, то селянська нація може розвивати свою культуру тільки в міру господарської диференціяції, розвитку промислу, обміну, транспорту і вникання в місто, поруч з цим ростиме змога розвитку вищого технічно-господарського, суспільно-політичного і природознавчого шкільництва і наукової літератури. Селяне не можуть собі будувати технічно-промислові школи, коли у їх нема промислу; не можуть будувати військової школи, мистецької і ин., коли у їх нема державної влади, мистецтва і т. д. Тому творення повної української культури можливе тільки в процесі перетворення народу в повну націю, в повне національне суспільство, що в собі самому матиме всі суспільні органи для задоволення всіх національно-суспільних потреб і виконання всіх суспільних функцій.

Основою духової культури є наука, тому принципом освіти трудового народу мусить бути інтелектуалізм і раціоналізм, що стоїть в повній суперечности до релігії. Боротьба з релігією можлива тільки засобами культури, а не примусу. Тому основною задачею українського шкільництва мусить бути здобуття можливості дати освіту всім громадянам, безплатну і загально-приступну. Релігія і церква не може користуватись підтримкою держави і публічно-громадських ор-

ганізацій, відокремлення церкви від держави і школи є передумовою загальної демократизації культури. Мистецтво, як найвища форма естетичної розваги, мусить стати добром всіх і кожного, тому мистецький розвиток населення і мистецька освіта та виховання мусить бути на чільному місці культурних змагань соціалізму, котрому воно в області соціалізації почуття і смаку, а значить і солідаризації індивідів є могутньою підвагою. Політично-суспільна культура індивідів досягається певними методами суспільного виховання (соціальною педагогією), основними принципами котрого мусить бути: прищеплення індивідам виховання в їх пошани до людської особи і вищої цінності її — існування, в почутті солідарности і взаємної допомоги, в усвідомленні інтересів індивіда через досягнення інтересів колективу, в солідаризації всіх народів світа, самодіяльності і обовязку праці всіх для кожного і кожного для всіх, в демократії управління і керовництва.

Духове виховання може мати успіх тільки на ґрунті фізичного здоровля і фізичної культури, тому захист інтересів праці включає в себе не тільки скорочення робочого часу і підвищення платні, але й гігієнічних умов її і організацію спочинку та естетичної розваги і розвитку.

Поневолення трудових класів і націй витворює для їх незвичайно тяжкі умови існування, наслідком яких є так звані соціальні хвороби — самогубства, проституція, старцювання, злочинства і т. п.

Соціалізм далекий від думки, що соціальні хвороби можна лікувати проповідництвом і моралізуванням, навпаки: передовсім потрібне класове і національно-культурне та політичне розкріпощення людини і організація її трудового забезпечення, щоб можна було надіятись на усунення явищ, що стали ганьбою буржуазно-капіталістичного устрою.

Організація культури українського народу мусить іти в двох напрямках: створення культури не тільки трудової по своєму змісту, антибуржуазної напрямом, але й національної по формі і демократичної методом своєї організації.

На Україні стоїть питання не про оновлення культури, а про створення її. Буржуазною культурою на українських землях є або російсько-московська, або польська, або румунська або мадлярська. Не оновлення її, а заміна її українською культурою, і то не буржуазною, а соціалістичною культурою.

Чужонаціональні міста на Україні української культури творити не будуть, тому обов'язок творення української культури є природнім тільки для української нації.

На соціалістичну інтелігенцію передовсім падає ініціатива і провід в культурній праці, але не тільки в утворенні окремих предметів і явищ культури є її щирець, а в прилученні до культурних переживань трудових класів, до участі цих класів в самому культурно-творчому процесі, в культурній самодіяльності їх.

Культурна самодіяльність трудових класів України є остільки неминуча, що само навіть поняття національної культури, сама можливість її створення передумовлює участь трудової маси бо тіль-

ки її мова і елементи духовного співжиття і в українсько-національними.

Самодіяльність мас в культурній творчості передумовляє створення української культурної демократії, як форми самоорганізації і самоврядування українських трудових мас в області культурної роботи.

Окупація чужими націями української землі по своїй природі не може бути заінтересована в утворюванні української культури, а навпаки — окупація заінтересована в денационалізації, тому всі надії трудових мас що-до підняття своєї культури повинні бути покладені тільки на себе, на свою ініціативу, жертви, витревалість в боротьбі з ворогом і на незалежність з культурного боку від ворога, цебто: український трудовий народ повинен створити шляхом демократичного самоврядування свою незалежну культурну організацію на чолі з Верховною Радою Національної Культури: низчі, середні і вищі школи, науково-дослідницькі і т. п. установи і товариства, союз органів преси, мистецьких установ і товариств спортових і т. п. організацій — все це треба звести в одну організовану піраміду, на чолі з керуючим центром, з своєю окремою системою оподаткування і бюджетом культури.

Трудові маси, що фактично творять собою українську націю, повинні усвідомити собі, що обов'язок творення національної культури і жертв для неї є обов'язок не тільки окремих одиниць, а всіх українців. Організувати ж всіх коло цієї справи можна тільки шляхом створення культурної демократії, як певної організаційної системи, тому соціалісти домагаються внесення принципу самоуправління в культурну справу.

Виходячи з вищевказаних преміс, партія ставить слідуючу програму культурної праці:

I. Культура фізична.

1. Метою культури є охорона життя людини і поліпшення її фізичного стану та матеріального і морального добробуту передовсім шляхом законодавства, виховання та суспільної організації.

2. Терор, як противний моральному змістові соціалізму і як шкідливий з кожного погляду метод соціальної політики, рішуче відкидається.

3. Охорона існування старих, дітей, калік, інвалідів, непрацездатних і безробітних є обов'язком Української Республіки і задачею соціалістичної політики.

4. Охорона материнства — фізична матеріальна і моральна.

5. Шлюб заключається простою реєстрацією. Релігійні обряди зв'язані з шлюбним актом, не обов'язкові, але й не забороняються.

Республіка і громадянство улекшують подружнє життя і ведуть боротьбу проти проституції.

З сексуальними хворобами й проти природними потягами веде-

ться боротьба лікуванням і системою заходів соціальної медицини та гігієни.

Многодітні родини мають підтримку Республіки і громадянства. Сироти і безпритульні діти виховуються в школах, притулках і за-хистках коштом громадським.

7. Забезпечення громадян житлом є однією з задач Республіки.

8. Для людей, що не мають домашнього огнища, улаштовуються громадські ресторани й кухні.

9. Лікарська допомога загально-приступна і безплатна.

10. Боротьба з вживанням наркотичних речовин (морфій, етер і т. п.) і алкоголізмом ведеться засобами, як заборонними так і гігієнічно-профілактичними.

11. Робочий час — 8 год., — а при знесилюючих, тяжких і небезпечних працях — 6 год.

12. Праця в шкільних роках допускається тільки в межах навчання і виховання.

13. Нічна праця допускається тільки в умовах технічної необхідності і рекомпенсується таким відпочинком, який забезпечував би від фізичного й морального виснаження.

14. В певних літах, установлених законом, трудящим забезпечується пенсія до життя.

15. Відносини праці регулюються спеціальним законом.

II. Духовна культура.

16. Навчання в школах, робітнях, інститутах по всіх галузях науки, техніки й мистецтва безплатне.

17. Приватне шкільництво допускається під контролем культурного центру України.

18. Загально-освітня і технічна наука є обов'язкова для дітей до 16 років, в окремих випадках і старших.

19. Система дошкільного, позашкільного й післяшкільного навчання і виховання організується, коштом Республіки.

20. Приватна ініціатива в культурній праці підтримується Республікою

21. Свобода слова, наукового дослідження, мистецької творчості не може бути обмежена інакше, як по суду.

22. Громадяне, що виявили хист в області наукової, літературної, технічної чи мистецької творчості користуються особливою підтримкою й опікою Республіки; твори загально-суспільного значіння усупільнюються, їх автори з родинами матеріально як найкраще забезпечуються.

23. Релігія річ приватна. З релігійною нетерпимістю окремих груп ведеться боротьба. Релігійні громади стоять під загальним контролем Республіки. Мійські й сільські громади можуть матеріально підтримувати релігійні спілки, що існують серед їх.

24. Релігійні свята й культ не забороняються, але признаються не обов'язковими ні для кого.

25. Система шкільного й по-за шкільного виховання має метою:

виховання соціалістичного, національної й інтернаціональної свідомості та солідарності.

26. Національне виховання має метою докладне знайомство з минущиною і сучасністю рідного краю, виховання любови до його, але без усяких месіяністичних концепцій і шовіністичних тенденцій.

27. Інтернаціональне виховання полягає в практичному зближенні з іншими народами, обмін культурними вартостями й найчастіші взаємини з метою прищеплення єдності, братерства, однаковості моральної і культурної.

28. Провідною ідеєю виховання громадян Української Республіки: солідарність працюючих внутрі нації й цілим людством.

V. ПОЛІТИКА І ТАКТИКА.

Українська Соціалістична Партія є революційно-визвольною партією українських трудових мас і партією відродження української нації.

Основним принципом тактики Партії є організована класова боротьба всіма засобами, в тім числі і революційним, а також політичне, національно-культурне і господарське будівництво самостійних суспільних форм існування українського народу, як рівноправного і рівновартного в ряді інших цивілізованих народів, а також участь в боротьбі міжнародних трудових мас за перебудову суспільного устрою на соціалістичних засадах і створення вільного Союзу Народів.

Тому, що перетворення суспільного устрою в останній фазі еволюційним шляхом неможливе, то Партія вважає своїм обов'язком підготовку трудових мас до свідомої суспільно-будівничої праці і переведення соціальної революції.

Територією чинности Партії є вся етнографічна територія українського народу без огляду на окупаційні кордони, а також Партія звертає увагу і на ті частини українського народу, що живуть по-за територією України (еміграційні колонії в Америці, Сибіру, Туркестані і ин.).

Без огляду на окупаційні області і кордони Партія в своїй праці і її формах змагається до здійснення принципів єдності етнографічної території, єдності організації і єдності політики.

В своїй діяльності Партія керується принципом захисту інтересів праці всіх трудових груп українського народу: трудового селянства, робітництва, ремісників, трудової інтелігенції, борючись за солідаризацію їх проти всяких спроб використання несвідомих елементів з посеред всіх трудових груп: як селянства, так робітництва і інтелігенції. Зважаючи на переважно аграрний характер господарства України і на подавляючу більшість селянства в українському народі, Партія шукає відповідних форм організації кожної суспільної групи, намагаючись освідомити трудові маси в напрямі однозгідного розуміння ними кінцевої мети і підпорядкувати вищим інтересам національного і інтернаціонального трудового цілого часткові інтереси біжучого моменту.

Партія вважає за необхідне переводити організацію українського народу в чотирьох формах:

- а) політична (соціалістична партія),
- б) класові трудові спілки (професійні, селянські, робітничі, інтелігентські, ремісничі),
- в) економічна (кооперація),
- г) культурна (культурно-просвітний союз).

В економічній і культурній організації партія так само як і в політичній та класовій не допускає ніякої спільности з буржуазно-реакційною українською інтелігенцією, ставлячи собі метою вже в межах сучасного устрою закладати і вести самостійну суспільну систему трудових мас.

Ідеї „єдиного національного фронту“ з буржуазією партія не визнає, вважаючи її за перешкоду для розвитку національної, політичної, економічної і культурної свідомости трудових мас, цеб-то більшости нашої нації.

Зважаючи на цю більшість Партія визнає національну політику тільки визвольну політику трудових мас; національним інтересом тільки інтереси цих мас; національною культурою тільки культуру цих мас, національним господарством — тільки господарство цих мас і національним представництвом — тільки представництво цих мас.

Входження в публічно-правові (законодатні) органи пануючих на Україні режимів Партія допускає тільки з метою використання їх, як трибуни для збільшення резонансу своїх виступів, а не для співпраці.

Партія співпрацює з трудовими масами національних меншостей на Україні при умові визнання ними основного політичного постуляту українського визволення — принципу державної суверенности українського народу. Партія, в сучасних умовах стоїть за державну самостійність України в етнографічних межах, при чім вважає корисним здійснення самостійности хоч би на частині української території з тим, що з цієї самостійної частини почалось би поширення української державности на цілу етнографічну територію.

Федерація, як більш складна і вимагаюча високої культурно-політичної підготовки мас форма державности, може прийти шляхом загальної еволюції і розвитку народів, сусідуючих з Україною й дальших, і здійснення її може бути конкретною задачею Соціалістичного Інтернаціоналу.

Партія установає слідуєче відношення до проблеми Соціалістичного Інтернаціоналу: вважаючи себе за частину міжнароднього революційно-соціалістичного визвольного руху, партія ввійде в той Інтернаціонал, що: б) твердо і послідовно стоятиме за трудову демократію; б) не одкидає революційних методів боротьби і ставить своєю метою підготовку соціальної революції; в) неухильно і безкомпромісово визнає право поневолених народів на національно-державне самоозначення і г) не толерує буржуазно-реакційної коаліційної політики тих партій, що входять в його склад.

До інших соціалістичних партій Партія займає слідуєче становище: може входити з ними в порозуміння і співпрацю тільки в формі

тактичних блокувань в справах, на які існує однаковий погляд. Здійснення своєї програми Партія уявляє собі так: соціалізм стане фактом організації і волі, що в свою чергу передпокладає певний стан густоти населення, його суб'єктивно-психологічної підготовки та культурності і стан продукційних сил. Організація трудових класів з погляду політичного, культурного і економічного мусить відбуватись вже в межах сучасного устрою. Новий устрій не може вирости декларативно, а тільки соціально-організаційно. Тому Партія ініціативно проводить всебічну організацію мас з метою, щоб в самодовліючій трудовій організації маси знайшли задоволення всіх своїх потреб і цим спричинилися до кризи і відмирання капіталістичних організацій. На певній стадії організації мас повинен відбутись соціально-політичний переворот, котрий відкриє можливість дальшої соціалізації відносин. Національно-політична революція — скинення окупації і оповіщення суверенної державности може статись раніш повного соціального перевороту. Поскілки національно-політичну революцію зроблять трудові маси — їм належатиметься організація Української Республіки на програмі повного суспільного перевороту.

Друкарня „Вільної Спілки“. Фірма: V. Hovlík nást. Miloš Nohavec v Poděbradech.